

تأثیر نگرش مثبت معلم و دانش آموز در فرایند یاددهی و یادگیری و نحوه ارائه محتوای درسی در کلاس درس

محمدرضا دیوبند¹، میلاد خاکزاد²

1 - دانشجوی زبان و ادبیات فارسی

دانشگاه فرهنگیان، مازندران، ایران

Mohammadreza7997divband@gmail.com

2 - دانشجوی علوم تربیتی

دانشگاه فرهنگیان، مازندران، ایران

Miladkh7266@gmail.com

چکیده:

پژوهش حاضر با عنوان تأثیر نگرش مثبت معلم و دانش آموز در فرایند یاددهی و یادگیری و نحوه ارائه محتوای درسی در کلاس درس انجام شده است. موضوع و محور اصلی این پژوهش مبحث مثبت اندیشی و مثبت نگری در فرایند آموزش می باشد و در پی این موضوع است که مثبت اندیشی چه تاثیری در هر یک از ارکان آموزش یعنی معلم و دانش آموز دارد. از نظر هدف این پژوهش در دسته پژوهش های کاربردی قرار دارد و سعی دارد از نتایج به دست آمده در فرایند آموزش برای رسیدن به هدف نهایی یعنی یادگیری استفاده کند. نتایج حاکی از آن است که موضوع اصلی یعنی مثبت اندیشی و مثبت نگری چه در معلم و چه در دانش آموز سبب بهبود کیفیت نتایج آموزش می شود. و انگیزه هر یک از این دو گروه نیز بعد از آموزش و ایجاد آن به طور چشمگیری افزایش می یابد.

واژگان کلیدی: مثبت نگری، مثبت اندیشی، آموزش، معلم، فراگیر، دانش آموز

1. مقدمه

یکی از راه های موثر در بهبود شرایط زندگی و کاری افراد استفاده از مثبت نگری باشد. خوش بینی یا به عبارت دیگر مثبت نگری انبساط ساختار شخصیتی است که منعکس کننده تفاوت های فردی در انتظارات عمومی در مورد نتایج آینده است. (شوشتری رضوانی مهدیه و همکاران، 1400: 42)

همانطور که می دانیم دانش آموزان یکی از عوامل مهم در جامعه می باشد. هر چه دانش آموزان از سلامت روانی بالایی برخوردار باشند کاراتر و موثرتر در در جامعه و مدرسه حاضر می شوند و باعث بالابردن راندمان شخصی و اجتماعی خود می شوند. اگر آموزش مثبت نگری بتواند کمکی به دانش آموزان در افزایش متغیر مورد بررسی داشته باشد می توان از این آموزش برای افزایش سلامتی، موفقیت در تحصیل، سرزندگی آنها استفاده کرد. (شوشتری رضوانی مهدیه و همکاران، 1400: 42)

یکی از عوامل موثر در تامین آرامش و امنیت روانی داشتن افکاری مثبت است زیرا وضعیت روانی جسمانی و نحوه تجربه شادی یا درد و به طور کلی کیفیت زندگی ما از آرایش ذهنی و سبک اندیشه ما نشات میگیرد. قسمت اعظم استرس و بدبختی زندگی آدم ها به خاطر منفی بافی است و همیشه جنگ سهمگین بین تفکرات مثبت و منفی وجود داشته است. (پور رضی و حافظیان، 1395: 28)

سابقا بیشتر پژوهش ها در حیطه روانشناسی بر فهم آسیب شناختی روانی و بدعملکردی های موجود در این زمینه متمرکز بودند اخیرا زمینه ای تحت عنوان روانشناسی مثبت نگر ایجاد شده است که تاکید و توجه به دیدگاه های مثبت در تحول بشر را افزایش داده است. مهم ترین متغیر هایی که روانشناسی مثبت نگر بر آن ها متمرکز است عبارت اند از شادکامی خوشبختی ذهنی و عواطف مثبت که هر یک از آن ها با دیگر مولفه ها همپوشی دارند. (ابراهیمی الناز و همکاران، 1396: 79)

مثبت اندیشی آموزشی مجموعه ای از باور ها درباره نقاط قوت و توانمندی ها در مدارس است که تصویری از یک عامل انسانی ترسیم می کند که در مثبت اندیشی در مدارس کارامدی و اعتماد را با تاکید علمی متحد می کند. فرهنگ مدرسه که تحت تاثیر چنین باور هایی قرار گرفته است درکی از آنچه که ممکن است دارد. کارامدی این باور را القا می کند که کادر آموزشی می تواند تفاوتی مثبت در یادگیری دانش آموزان ایجاد کند و معلمان به خودباوری می رسند. (نجفی محمد و سلیمانی، 1396: 2)

معلمانی که مهارت های مثبت اندیشی بالا تری برخوردارند در برقراری ارتباط با دنیای پیرامون خود و مقابله باموقعیتهای مختلف کاری موفق تر عمل می کنند، زیرا آنها حالت های هیجانی خود را با دقت درک می کنند و می دانند چگونه و چه موقع احساسات خود را بیان نموده و به شیوه ی کارآمد حالت های خلقی خود را تنظیم کنند، که این امر موجب می شود که انگیزه پیشرفت در کار و زندگی نسبت به دیگران بیشتر شود. (هنرور آزاده و طالب زاده، 1395: 11)

فرایند آموزش دارای دو رکن اصلی و اساسی می باشد. و اگر هر یک از این دو رکن با مشکلی رو به رو شود قطعاً ادامه ی این فرایند مختل و یا دست کم بی تاثیر خواهد شد. مثبت نگری و خوش بینی یکی از متغیر هایی است که می تواند در این مسیر تا اندازه ای راندمان آموزش را به طرز چشم گیری بالاتر ببرد.

1-1. بیان مسئله

فرایند آموزش فرایند بسیار پیچیده ای می باشد که هر عامل بیرونی و درونی ممکن است نتیجه آن را منفی سازد. نه تنها باید عوامل مخرب را از این مسیر دور کنیم بلکه باید عوامل مثبت و تاثیر گذار را نیز به شیوه ی صحیح وارد این چرخه نمود.

نیازهای زندگی امروز، تغییرات سریع اجتماعی فرهنگی، تغییر ساختار خانواده، شبکه گسترده و پیچیده ارتباطات انسانی، گستردگی و هجوم منابع اطلاعاتی، انسان ها را با چالش ها، استرس ها و فشارهای متعددی روبرو نموده است. فقدان مهارت ها و توانایی عاطفی، روانی، اجتماعی افراد را در مواجهه با مسائل و مشکلات آسیب پذیر نموده و آنها را در معرض انواع اختلالات روانی، اجتماعی و رفتاری قرار می دهد. (شوشتری رضوانی مهدیه و همکاران، 1400: 41)

از آنجایی که استرسهای شغلی، بر سلامت افراد تاثیر میگذارد، و کیفیت زندگی را کاهش میدهد و از آنجا که نیروی انسانی آموزشی به عنوان شاخصه ی مهمی در جامعه، دارای نقش کلیدی و اساسی میباشد، بیشک، میزان استرس شغلی آنها، تاثیر فراوان و مخربی بر نحوه ی عملکرد و ارتباط با دانش آموزان می گذارد. (هنرور آزاده و طالب زاده، 1395: 2)

تربیت دانش آموز مهمترین وظیفه مدرسه است که در ابعاد مختلف صورت میگیرد. تربیت علمی پژوهشی در دانش آموزان نیز به عنوان یک ضرورت اساسی در نظام آموزشی مطرح است که باید از همان سالهای ابتدای تحصیل مورد توجه قرار گیرد. این تربیت پی ساخت سایر ابعاد تربیتی را در برمیگیرد و به تقویت ابعاد مختلف رشد یک انسان کمک میکند. (هنرور آزاده و طالب زاده، 1395: 2)

حال اگر در کلاس درس عوامل مثبت تاثیر گذار را به آموزش خود اضافه کنیم قطعاً روند حرکتی رو به جلویی را مشاهده خواهیم کرد.

در این مقاله سعی شده است ابتدا :

1- مثبت نگری در دانش آموزان بررسی شود

2- تاثیر مثبت نگری بر نحوه کار معلمان مورد ارزیابی قرار بگیرد

سپس با استفاده مطالب گفته شده به یک جمع بندی نهایی برسیم.

1-2. پیشینه پژوهش

در رابطه با موضوع این مقاله پژوهش های متعددی انجام شده است که بیشتر در کلیت موضوع با این پژوهش مشترک هستند و در هدف و روش با پژوهش حاضر متفاوت هستند.

در پژوهشی که تحت عنوان اثربخشی آموزش مثبت نگری بر سلامت روانی دانش آموزان شوشتری رضوانی و همکاران (1400) انجام شده است به این نتیجه رسیدند که آموزش مهارت مثبت نگری در مدارس به سلامت روانی دانش آموزان کمک شایانی می کند.

یا در پژوهشی دیگر که با عنوان بررسی اثربخشی آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر کاهش اضطراب، انگیزه پیشرفت و رضایت شغلی در بین معلمان مقطع متوسطه شهرستان کارون هنرور (1396) انجام شده است به این نتیجه رسیده اند که با ارائه محرک های مثبت اندیشی می توان رضایت شغلی در بین معلمان را تا حدی افزایش داد.

رابطه ی فرهنگ مثبت اندیشی معلمان با جو سازمانی مدارس عنوان مقاله ای دیگر است نجفی (1396) که در نتایج خود به نکات زیر رسیدند: بین فرهنگ مثبت اندیشی و مولفه های جو سازمانی یعنی رهبری همکارانه رفتار های حرفه ای معلمان تاکید بر پیشرفت تحصیلی و آسیب پذیری نهادی نیز رابطه مثبت و معنا داری وجود ندارد.

1-3. روش کار

اطلاعات و داده های پژوهش فوق بر پایه ی مطالعات کتابخانه ای به دست آمده است و از نظر هدف در دسته پژوهش های کاربردی قرار میگیرد این پژوهش به دنبال آن است از نتایج به دست آمده در کلاس درس به هنگام تدریس استفاده شود تا در نهایت بازدهی کار تدریس بیشتر شود.

2. مثبت نگری در دانش آموزان

مدرسه بعد از خانه مهم ترین مکانی است که دانش آموزان در آن به سر می برند و نقش بسیار مهمی در شکل گیری ارزش ها هنجار ها و فرصت های اجتماعی دارد توافق عمومی بر این است که مدارس محیط اجتماعی بزرگی هستند که یادگیری در آن هم در درون کلاس و هم در بیرون کلاس رخ می دهد. (صادقی مسعود و بیرانوند، 1396: 21)

دانش آموزانی که در در مدرسه دارای نگرش مثبت هستند معمولاً دارای نوعی احساس وابستگی به مدرسه هستند و این دسته از دانش آموزان معمولاً عملکرد تحصیلی بهتری نسبت به بقیه دانش آموزان دارند. (صادقی مسعود و بیرانوند، 1396: 23)

آموزش مثبت نگری به کودکان و نوجوانان به منظور تقویت و بهبود ارتباط مؤثر با خود و دیگران، زندگی، افزایش عزت نفس و موفقیت تحصیلی بسیار مفید خواهد بود. (بشکار، مسلم و همکاران ، 1400 : 60)

هدف از آموزش مثبت نگری ایجاد دیدگاه واقع بینانه از خود و زندگی است تا فرد در مورد مشکلات واقعی خود به درستی قضاوت کند .در واقع، آموزش این مهارت ها به افراد کمک میکند اعتماد به نفس قابل قبولی داشته باشند تا بتوانند با دیگران ارتباط برقرار کنند، در صورت بروز مشکلات، با حفظ روحیه تصمیم درستی بگیرند و در نهایت مراحل زندگی را با آرامش و نشاط طی کنند. (بشکار، مسلم و همکاران ، 1400 : 61)

فرهنگ مثبت اندیشی آموزشی تابعی از کارآمدی اعتماد کادر آموزشی و تاکید علمی مدرسه است این سه ویژگی به طرز هم‌هنگ با هم تعامل می کنند تا محیط مدرسه مثبتی را ایجاد کنند که به ان مثن اندیشی آموزشی می گویند. (نجفی محمد و سلیمانی ، 1396 : 2)

دانش آموز یکی از رکن های اساسی آموزش می باشد شرایط آموزش باید به گونه ای باشد که به هدف نهایی آموزش یعنی یادگیری بدون هیچ مشکلی دست پیدا کنیم. مثبت نگری یکی از روش هایی است که آموزش آن به دانش آموز می تواند باعث نزدیک شدن ما به هدفمان یعنی یادگیری شود.

می توان گفت مهارت های مثبت اندیشی می تواند دانش آموزان را در بعد سخت رویی توانمند سازد همچنین مهارت مثبت اندیشی از طریق آموزش مهارت هدف داشتن و هدف گذاری در تمام شئون زندگی به خصوص در فعالیت های مدرسه ای و تحصیلی می تواند بر بعد هدفمندی در دانش آموزان اثر بگذارد. (نجفی محمد و سلیمانی ، 1396 : 3)

در آموزش مثبت نگری، دانش آموزان تشویق می شوند تجربه های مثبت و خوب را بازشناسند و نقش آنها را در افزایش و ارتقای احترام خود بازشناسی کنند و توانایی شناخت جنبه های مثبت دیگران را کسب کنند . آنان همچنین می آموزند در جهان موضعی فعال اتخاذ کنند و زندگی خود را شخصاً شکل دهند، نه اینکه هر آنچه بر سرشان می آید را به گونه ای منفعل بپذیرند. (بشکار، مسلم و همکاران ، 1400 : 65)

وقتی فرد ارزیابی مثبتی از خود، دیگران و زندگی داشته باشد، احساس ارزشمندی بیشتری میکند. برای اینکه افراد به چنین دیدگاهی برسند، باید از خصوصیات مثبت، توانایی ها، زیبایی ها و استعداد های خاص خود آگاه شوند و به آنها احترام بگذارند و از داشتن این ویژگیها احساس رضایت کنند. (بشکار، مسلم و همکاران ، 1400 : 65)

3. مثبت‌نگری در معلمان

مثبت‌اندیشی معلمان در کلاس درس سبب می‌شود که آنها بر خصوصیات مثبت دانش‌آموزان و کلاس تمرکز کنند در چنین کلاسی از هر فرصتی برای شرکت دادن دانش‌آموزان در فعالیت‌ها استفاده می‌شود، محتوای آموزشی مورد تأکید بوده، نوع دوستی و اعتماد بیشتری میان معلم و دانش‌آموزان وجود دارد. (یزدانی، فریدون و همکاران، 1396: 8)

خود کارآمدی معلم با پیشرفت دانش‌آموزان و انگیزش دانش‌آموزان و احساس خود کارآمدی دانش‌آموزان ارتباط مثبت دارد. هم‌راستا با این نتایج در این پژوهش نیز مشاهده شد که خود کارآمدی معلم از میان سه مولفه دیگر مثبت‌اندیشی تحصیلی بالاترین میزان همبستگی را با متغیر پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان دارد. معلمی که از توانایی خودش در انجام کار مطمئن است حتی در هنگام مواجهه با شکست و یا کمبود منابع و امکانات تسلیم نشده و همواره به دنبال یا فتن راه حل‌های جدید موثر در تحقیق اهوافش است. (یزدانی، فریدون و همکاران، 1396: 8)

مثبت‌اندیشی باعث خود کارآمدی فرد می‌گردد احساس خود کارآمدی در پیدایش رغبت‌ها نقش بسیار مهمی دارد هنگامی که فرد احساس خود کارآمدی می‌کند و نتایج مورد انتظار مثبتی را برای فعالیت‌ها در نظر می‌گیرد به انجام آن راغب می‌شود و با انتخاب فعالیت‌های مناسب برای رسیدن به فعالیت‌های تلاش می‌کند بنابراین مهارتش افزایش پیدا می‌کند و احساس خود کارآمدی بیشتری می‌کند و انتظار نتایج مثبت تری دارد. (نجفی محمد و سلیمانی، 1396: 3)

از آنجا که نیروی انسانی آموزشی به عنوان شاخصه‌ی مهمی در جامعه، دارای نقش کلیدی و اساسی می‌باشد، بیشک، میزان استرس شغلی آنها، تاثیر فراوان و مخربی بر نحوه‌ی عملکرد و ارتباط با دانش‌آموزان می‌گذارد. با پیچیده‌تر شدن روزافزون جوامع امروزی، به طور حتم رسالت سازمان‌ها در جهت برآورده شدن انتظارات جوامع، حساس‌تر و با اهمیت‌تر می‌شود. آنچه که امروزه در بین اهل فن به اتفاق نظر، به یقین تبدیل شده است، نقش اساسی انسان به عنوان گرداننده اصلی سازمان‌ها است. انسان‌ها هستند که به کالبد بی روح سازمان‌ها، جان می‌بخشند و عملاً تحقق اهداف را میسر می‌سازند. بنابراین کارکنان ارزشمندترین سرمایه هر سازمان به شمار می‌آیند و عملکرد فرد آنان در عملکرد کل سازمان تأثیرگذار است. (هنرور آزاده و طالب زاده، 1395: 2)

معلم به عنوان یکی از کلیدی‌ترین عامل آموزش شناخته می‌شود. عدم آمادگی روحی معلم به هر علتی ما را از رسیدن به هدف نهایی یعنی ایجاد یادگیری در فراگیر ناموفق می‌گذارد. اگر معلم از فعالیت خود ذهنیت مثبتی نداشته باشد انگیزه خود را به راحتی دست می‌دهد و در این شرایط طرف دیگر آموزش یعنی فراگیر و دانش‌آموز به طور شدیدی ضرر خواهند کرد. مثبت‌نگری معلم نسبت به شغل و روش و هدف خود سبب می‌شود تا حدودی از بی‌انگیزگی اش کم شود و با انرژی بیشتری به فعالیت آموزشی خود ادامه دهد.

اعتماد و همکاری از عوامل مهم در بهبود یاددهی و یادگیری است. معلمانی که به دانش‌آموزان و خود و والدین آنها اعتماد دارند با احتمال بیشتری انتظارات بالا اما دست‌یافتنی برای دانش‌آموزان مطرح کنند و این عوامل به نوبه خود در پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان موثر است. (یزدانی، فریدون و همکاران، 1396: 8)

4. نتیجه گیری

امر آموزش یکی از حیاتی ترین فعالیت های جامعه محسوب می شود و و نظام آموزشی در انتقال دانش، فرهنگ، باور ها و ارزش های یک ملت نقش بسیار اساسی دارد.

مدرسه به عنوان مهم ترین مکان آموزشی پذیرای نوجوانان و جوانان بسیار زیادی می باشد که هر یک به عنوان فراگیر نقش بسزایی در آینده کشور دارند. در آن طرف معلم به عنوان انتقال دهنده نقش بسیار کلیدی در آموزش دارد. آمادگی هر یک (معلم و دانش آموز) چه از نظر روحی و جسمی می تواند برگ برنده یک کشور برای پیشرفت و ترقی باشد. نگرش مثبت یا مثبت نگری موضوعی است که می توان ابتدا با آموزش و سپس با ایجاد آن در معلمان و دانش آموزان فضایی مثبت را در کلاس و مسیر آموزش ایجاد کرد.

نتایج نشان داد آموزش مثبت نگری به طور معناداری موجب افزایش ادراک شایستگی و کیفیت زندگی در دانش آموزان شده است. با توجه به بالاتر بودن میانگین نمرات گروه آزمایش در مرحله پس آزمون، نتیجه میشود که آموزش مثبت نگری مؤثر بوده و موجب بهبود ادراک شایستگی و مؤلفه های آن در دانش آموزان شده است. (بشکار، مسلم و همکاران ، 1400 : 65)

با توجه به مسال و اهمیت نقش معلمان در جامعه مختلفی ، آموزش مهارت های مثبت این عزیزان به منظور تقویت و افزایش ارتباط مثبت با خود، با دیگران و زندگی و بالتبع کاهش اضطراب در تمامی جنبه های زندگی بسیار مفید و سودمند می باشد. و با در نظر گرفتن اینکه مثبت اندیشی نقش مؤثر و سازندهای برای مقابله با مشکلات و تقویت اعتماد به نفس و ایجاد روحیه بالا در حل مسائل زندگی دارد. (هنرور آزاده و طالب زاده، 1395: 9)

مطابق به دیدگاه موافقان رویکرد مثبت نگر همانند کاراداماس و همکاران توجه به نقاط قوت و تجربه های شیرین و خوب گذشته، به احتمال زیاد باعث بروز برداشت های شخصی مثبت تر از خویش را افزایش می دهد و همین موضوع دانش آموزان را به پذیرش مسؤلیت بیشتر در قبال ارزش و اعتبار خود رهنمون می کند و در نتیجه مهار هیجانات منفی، رفتارهای تکانشی و ناسازش یافته آسان تر خواهد شد و می توان گفت که به تبع باعث بهبود سلامت روان می شوند. (شوشتری رضوانی مهدیه و همکاران، 1400 :44)

یافته های پژوهش حاکی از اینست که رابطه مثبت و معنی داری بین مثبت اندیشی تحصیلی معلمان با پیشرفت تحصیلی

دانش آموزان وجود دارد. (یزدانی، فریدون و همکاران، 1396 : 19)

آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر افزایش سازگاری دانش آموزان تاثیر مثبت دارد. همچنین با توجه به یافته های تحقیق تاثیر آموزش مهارت های مثبت اندیشی در گروه های آزمایش و کنترل بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان از نظر اماری معنا دار است و می توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر افزایش سازگاری اجتماعی دانش آموزان تاثیر مثبت دارد. با توجه به یافته های تحقیق تاثیر مهارت های مثبت اندیشی در گروه های آزمایش و کنترل بر سازگاری هیجانی دانش آموزان از نظر اماری معنا دار است و می توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر افزایش سازگاری هیجانی دانش آموزان از نظر اماری معنا دار است و می توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر افزایش سازگاری تحصیلی دانش آموزان از نظر اماری معنا دار است و می توان نتیجه گرفت که آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر افزایش سازگاری تحصیلی دانش آموزان تاثیر مثبت دارد. (پور رضوی سیده صغری و حافظیان، 1395 : 41 و 42)

از مطالب و داده های موجود در این پژوهش می توان نتیجه گیری کرد که مثبت نگری چه در معلمان و چه در دانش آموزان می تواند عامل پیشرفت و رسیدن به کیفیت بالاتر در زمینه آموزش باشد.

فهرست منابع

- هنرور، آزاده، طالب زاده شوشتری، مرضیه (1395). بررسی اثر بخشی آموزش مهارت های مثبت اندیشی بر کاهش اضطراب انگیزه پیشرفت و رضایت شغلی در بین معلمان مقطع متوسطه شهرستان کارون. کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم. دوره اول، 1-13.
- نجفی، محمد، سلیمانی، نادر (1396). رابطه ی فرهنگ مثبت اندیشی معلمان با جو سازمانی مدارس. انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین. دوره پنجم، 1-11.
- شوشتری رضوانی، مهدیه، جلاذتی، سیده فاطمه، حجت انصاری، زینب، بهرامی، مهلا (1400). اثربخشی آموزش مثبت نگری بر سلامت روان دانش آموزان. فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی. دوره سوم، شماره اول، 40-45.
- بشکار، مسلم، نیک منش، زهرا، کهرازئی، فرهاد (1400). اثر بخشی آموزش مثبت نگری بر ادراک شایستگی و کیفیت زندگی دانش آموزان. مجله علمی پژوهان. دوره نوزدهم، شماره چهارم، 59-67.
- یزدانی، فریدون، شبیری، سید محمد، شریفی، سیده یلدا (1396). رابطه بین مثبت اندیشی تحصیلی معلمان با پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی شهرستان قروه در سال تحصیلی 1395-1396. کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران. دوره سوم، 1-28.
- ابراهیمی، الناز، ارجمند نیا، علی اکبر، افروز، غلامعلی (1396). ارزیابی اثربخشی برنامه آموزشی مبتنی بر روانشناسی مثبت نگر در افزایش رضایت شغلی معلمان مدارس استثنایی. فصلنامه توانمند سازی کودکان استثنایی. دوره هشتم، شماره بیست و دوم، 79-87.
- صادقی، مسعود، بیرانوند، زینب (1396). تاثیر آموزش مثبت نگر گروهی بر پیوند با مدرسه در دانش آموزان دختر دوره متوسطه. پژوهش نامه روانشناسی مثبت. دوره سوم، شماره دوم، 19-35.
- پوررضوی، سیده صغری، حافظیان، مریم (1395). اثر بخشی مهارت های مثبت اندیشی بر سازگاری اجتماعی هیجانی و تحصیلی دانش آموزان. مجله روانشناسی مدرسه. دوره ششم، شماره اول، 26-48.